

O našich školách a – úvodem – o nich a Václavu Klausovi II.

A jednoho dne se z čista jasna zastavil a vše pak už bylo dobré...

M[á m]oc dlouhý stín na to, aby [ho] překroč[il]

BL 8.12.15 / [Bohumil Kartous](#)

V českém vzdělávání (školství) nemá smysl nic měnit. Ideálem je jeho prvorepubliková podoba. Všechny navrhované změny, jako "kariérní řády, plošné inkluze, žákovské samosprávné rady, financování na učitele, a ne na žáka, průřezová ideologická témata" chtějí "zničit kulturu škol, úctu ke skutečné vzdělanosti, otrávit nejlepší ředitele a kantory, nechat triumfovat líné a tupé". Tak pravil [Václav Klaus ml.](#), středoškolský učitel a bývalý ředitel gymnázia a expert ODS na vzdělávání. Člověk, který by se vcelku reálně mohl stát některým z příštích ministrů školství.

Učitel nemá být mediátorem ani psychologem. Správný učitel pouze předává žákům informace a podle Václava Klause se tak pravděpodobně děje v nějaké přednastavené sociální homeostáze, v níž učitel působí, aniž by se o ni musel zajímat. On jen předává informace. Ve třídě by měl být vždy jeden učitel a pak žáci. Tak se to dělalo dříve a tak je to správné, každá jiná varianta je špatně. Ve třídě mají být pouze ti žáci, kteří jsou schopni ve stanovené toleranci zvládnout stejný vzdělávací program pro všechny, a to ve specifickém podání daného učitele. V tom spočívá totiž - podle Václava Klause ml. - "rovnost", jejímž jedinou přípustnou mírou je prospěch a kázeň. Žádná politika. Sociální vztahy (podle Klause ml. omezeno na "gender"), ekologie (podle Václava Klause ml. přejmenováno na ekologismus), myšlenky o evropanství do školy nepatří, podle Václava Klause otce jde totiž o ismy, ideologie, tedy Václav Klaus syn se domnívá, že to v zásadě ohrožuje ideu sekulárního, na náboženství nezávislého školství...

Jsem přesvědčen, že je zbytečné polemizovat s Václavem Klausem mladším o jeho názorech. Nejde o racionální argumenty, jde o přesvědčení, jde o racionalizaci víry v to, že svět podle ideologické míříčky, kterou používá (aniž si to pravděpodobně uvědomuje), je ten nejlepší a že jsme jeho podoby už dosáhli. Je také těžké snažit se polemizovat s těmito zvláštními konstrukty a vyhýbat se přitom sarkasmu. Jak chcete zůstat zcela vážní, když člověk, který patnáct let vedl školu, tvrdí, že učitel nepotřebuje být mediátorem nebo psychologem, když role učitele tyto složky ze své podstaty nese? Jak je možné, že ačkoliv náš život v podstatě absolutně sestává ze vztahů (k sobě, k jiným, k prostředí, v němž žijeme), Václav Klaus má dojem, že toto téma do škol nepatří?

Jak je možné, že člověk, který je expertem parlamentní politické strany, popírá smysluplnost toho, když se děti ve školách snaží učit se spravovat věci veřejné formou samospráv? Je to moc "politické"? Mluví Václav Klaus ml. za sebe (tragédie, ale malá), nebo mluví jako expert Občanské demokratické strany (v tom případě k neuvěření)?

V čem by měl spočívat návrat k ideálu prvorepublikového školství? Nalezl Václav Klaus ml. červí díru, kterou se tam dostaneme? A budou zase některé děti chodit do školy bosky, umírat na neštovice, namáčet pera do kalamářů, a v patnácti si vyberou řemeslo, které pak budou vykonávat do své smrti? Budeme zase na vysokých školách vychovávat nějaká 3 % elit? Zakážeme ty internety a vrátíme se rovnou k rozhlasu, zahrabeme metro a nasadíme koněspežku? Co všechno budeme muset udělat, abychom naplnili pozoruhodně naivní konzervativní představu možná budoucího ministra školství?

Bez sarkasmu to prostě nejde. Václav Klaus ml. kombinuje nerefektovanou neokonzervativní ideologii s řadou demagogických zkreslení. V jeho vnímání světa jsou změny ve školství vyvolávány uměle blíže neurčenými parazity, kteří jsou dotováni z evropských grantů. Už jednou jsem pana Klause upozorňoval, ať svá tvrzení doloží, tehdy mluvil o "neziskovkách" (upozorněme na posedlost Klause otce při popírání společenské funkce ba dokonce legitimacy občanského sektoru). Nyní zase mluví o blíže neurčených "ústavech a komisích", jako vždy zcela neadresně, což je pochopitelně nedůvěryhodné. Ale copak tady lze najít cokoliv, byť jen nepatrně smysluplného, od čeho by člověk mohl odrazit skutečnou diskusi?

Obávám se, že Václav Klaus ml. má moc dlouhý stín, který nikdy v životě nemůže překročit. Není to v jeho silách. Je - žel - archetypálním zobrazením výchovy a vzdělávání, za které tak horlivě bojuje. Jako že v českém školství není zdaleka vše špatné, komentáře Václava Klause ml. jsou krystalickou esencí všeho, co je na vzdělávacím systému potřeba změnit. Systém, v němž škola neumí vybavit inteligentního člověka dostatečně rozvinutým aparátem dovedností k tomu, aby chápal souvislosti, a on se přesto nakonec stane sám učitelem, ředitelem a dokonce expertem politické strany, je skutečně vadný.

K jednotlivým argumentům týkajícím se konkrétních opatření, která se v současném vzdělávání dějí, ať už je to kariérní řád pro učitele, inkluze, financování a další najdete v [Auditu vzdělávacího systému ČR](#), *) který jsme spolu s kolegy z EDUin vytvořili a nechali ho oponovat řadou lidí, kteří se profesně zabývají vzděláváním a vzdělávací politikou. Všichni jsou uvedeni. Srovnání nechť laskavý čtenář provede sám.

(přehled)

Audit vzdělávacího systému v ČR: Rizika a příležitosti (2015)

Revize stavu vzdělávacího systému

Přehled událostí z posledního roku, které nesou potenciál změny

Přehled témat a událostí, které by měly být v následujícím období v centru pozornosti

Proč audit vzdělávacího systému?

Vzdělávací systém je složitá struktura procesů, institucionálních vztahů, příčin a důsledků pro celou společnost. Jeho složitost způsobuje, že změny, které ve vzdělávacím systému probíhají, jsou relativně pomalé a že systémové změny, případně podněty k nim, mohou mít dlouhodobé a leckdy jen těžko předvídatelné důsledky. Dopady mohou být protikladné, přínosy na straně jedné jsou zpravidla doprovázeny změnami, které mohou být v jiné části vzdělávacího systému vnímány negativně. Z toho důvodu je velmi důležité co možná nejlépe znát aktuální stav vzdělávacího systému (byť nikdy nelze konstatovat absolutní znalost), stanovovat přiměřené cíle změn a s ohledem na to volit i kroky, které k nim mají vést, a to s přihlédnutím k možným různorodým dopadům na jeho fungování.

Český vzdělávací systém má svá specifika, která určují jeho stav, problémy, příležitosti a rizika dalšího rozvoje. Tato stručná analýza identifikuje klíčové indikátory, které stav systému popisují, a zároveň se soustředí na události posledního školního roku, které mohou jeho vývoj významně ovlivnit, i na nadcházející témata, na něž by měla být kladena pozornost. Protože jde ale o témata často velmi složitá, na něž existují různé názory a pro které jsou navrhována různá řešení, **oslovili jsme experty zabývající se z různých úhlů pohledu vzdělávací politikou** a požádali je o jejich vyjádření a oponenturu. Jejich komentáře najdete v poznámkách pod čarou k jednotlivým bodům auditu, případně na konci každé ze tří kapitol.

Expertní skupina oponentů a přispěvatelů:

Děkujeme za důkladnou a komplexní oponenturu, věcné připomínky, doplnění a korekce některých tvrzení **Dominiku Dvořákoví** (Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání UK), **Martinu Chválovi** (Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání UK), **Janě Strakové** (Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání UK), **Břetislavu Svozilovi** (někdejší ředitel ZŠ Deblín a zakladatel projektu Open School Space), **Janu Tupému** (Národní ústav pro vzdělávání), **Václavu Trojanovi** (Pedagogická fakulta UK) a **Arnoštu Veselému** (Fakulta sociálních věd UK).

Za dílčí návrhy na doplnění auditu děkujeme **Jaroslavě Simonové** (Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání) a **Ondřeji Štefflovi** (Scio).

Na vytvoření auditu se podíleli Tomáš Feřtek, Miroslav Hřebecký, Tamara Kováčová, Kateřina Lánská, Silvie Pýchová, Zdeněk Slejška a Iva Tahová ze společnosti EDUin.

Bob Kartous, [EDUin](mailto:bob.kartous@eduin.cz), bob.kartous@eduin.cz

Český vzdělávací systém (SWOT – přednosti, slabiny, příležitosti, hrozby)

Pozn.: *Změny ve SWOT analýze od předchozího roku jsou označeny zeleně. Dokumenty, na které odkazujeme, byly aktualizovány.*

Rok 2014/2015 přinesl jak nové události, tak také pohnul konstelací podmínek, které shrnujeme v analýze předností, slabín, možností a rizik (SWOT). Byť se podmínky v tak složitém mechanismu, jakým je systém vzdělávání, mění pomalu, zejména v oblasti možností a rizik k jistému pohybu došlo: za pozornost stojí zejména fakt, že některé možnosti (naplňování Strategie vzdělávání 2020, naplňování Strategie digitálního vzdělávání, vytvoření kariérního řádu) se přesunují z možností do rizik. Nejvýznamnější novou možností je nově přijatá legislativa týkající se začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu. Některé prvky se tak dostávají zároveň do obou kategorií, což může být na první pohled matoucí. Nicméně s ohledem na fakt, že tyto procesy probíhají v dlouhodobých horizontech, míra jejich potenciálu či rizika je po určitou dobu ve vzájemném poměru, jenž není snadné jednoznačně určit.

Přednosti

- Rozvinutá školská infrastruktura (relativně vysoký počet všech stupňů škol, hustá regionální distribuce školského vzdělání).
- Hustá síť institucí vzdělávajících učitele.
- Vysoká míra absolventů se středoškolským vzděláním.
- Průměrné až nadprůměrné výsledky v některých oblastech mezinárodního srovnávání v oblasti gramotností (PISA, TIMSS).
- Historický odkaz ke vzdělanosti.
- **Relativně velká různost alternativních přístupů vně i uvnitř veřejného vzdělávacího systému.**

Slabiny

- Podprůměrná úroveň financování veřejného školství.
- Nekoncepční řízení provázené častými politicko-personálními změnami a nedostatečná kompetence některých lidí odpovědných za oblast vzdělávání. Tento problém se týká ve zvýšené míře regionálních politiků a zastupitelstev.
- Nadprůměrně nerovný přístup ke vzdělávání.
- Zastaralá struktura školské soustavy a podoby výuky, zejména na úrovni středoškolské.
- **Vysoká míra selektivity ve vzdělávacím systému na úrovni povinného vzdělávání.**
- **Systémově nezdařené reformy regionálního vzdělávání.**
- Nezdařený přechod vysokého školství v rámci tzv. Boloňského procesu.
- Nedostatečná úroveň přípravy učitelů, která adekvátně nereaguje na aktuální změny na poli vzdělávání a na potřeby měnících se požadavků.
- **Nízký zájem o učitelství mezi potentními studenty, legislativa efektivně omezující přístup pedagogicky nadaných lidí bez pedagogického vzdělání do škol.** A gendrově nevyrovnaná skladba učitelů (především na ZŠ).

- Chybějící řízení kvality učitelů a ředitelů (na úrovni systému).
- Nedostatečně rozpracovaný a nesystematický způsob zjišťování výkonnosti vzdělávacího systému (včetně zjišťování kvality procesů a výstupů).
- Nízká efektivita institucí ovlivňujících a regulujících český vzdělávací systém.
- Nedostatečná, opožděná, někdy i nejasná informovanost učitelů a veřejnosti o konkrétních krocích a záměrech MŠMT při realizaci školské politiky.
- Nedostatečná podpora zavádění efektivních, ale méně tradičních přístupů, neochota mnoha učitelů k netradičním a inovativním, přístupům.

Příležitosti

- Implementace nové legislativy podporující inkluzi.
- Koncepční rozvoj: Strategie 2020.
- Strategie digitálního vzdělávání 2020.
- Prostředky alokované v OP VVV.
- Stálé, i když relativně mírné zvyšování podílu výdajů ze státního rozpočtu.
- Nový přístup České školní inspekce k hodnocení práce škol a stimulace jejich rozvoje.
- Šance na zlepšení vzdělávání na učilištích a větší zájem průmyslu o ně.
- Reálná možnost občanského sektoru ovlivňovat kroky ve vzdělávacím systému.

Hrozby

- Neschopnost (neochota) naplňovat přijaté strategické cíle (přijaté strategie, kariérní řád).
- Zrušení původního konceptu kariérního řádu a jeho nahrazení zjednodušenou verzí.
- Reálné riziko nepovedené implementace inkluze a povinného předškolního roku vzdělávání.
- Zaostávání vzdělávacího systému za aktuálními společenskými požadavky, „opt out“ části rodičů z veřejného vzdělávacího systému.
- Netransparentnost při správě vzdělávacího systému.
- Nekoncepčnost řízení systému a další prohlubování nedůvěry v efektivitu systému.
- Omezování kvality učitelů nepromyšlenou regulací místo stimulace.
- Udržování zastaralé struktury školského systému.
- Neschopnost integrovat mimoškolní vzdělávání do vzdělávacích výstupů systému.
- Neschopnost sledovat vzdělávací výstupy systému a rozhodovat se na základě empirických dat a ověřených poznatků.
- Nízká kompetentnost politické reprezentace v rozhodování o zásadních krocích směrem k rozvoji vzdělávací soustavy na státní, krajské i obecní úrovni.